

Actaea – voorheen Cimicifuga

SORTIMENTSOVERZICHT

H. Kramer

Actaea en Cimicifuga waren lange tijd bekend als twee afzonderlijke geslachten. Tot 1998, toen James A. Compton, Alastair Culham et al. op basis van moleculair onderzoek concludeerden deze geslachten dermate nauw zijn verwant dat het gerechtvaardigd is om de soorten in één geslacht onder te brengen: Actaea. De praktijk kon hier maar moeilijk mee omgaan en een deel van de kwekers blijft hardnekkig Cimicifuga als naam gebruiken. Deze problematiek doet echter niets af aan de schoonheid van de soorten en cultivars van de Zilverkaars.

Veel kwekers zijn nog altijd niet gekomen van de naamsverandering die James Compton, Alastair Culham en anderen in 1998 doorvoerde. Het geslacht *Cimicifuga* werd geminimaliseerd en vrijwel alle soorten werden geplaatst in *Actaea*. Los van de duidelijke overeenkomsten in moleculaire (DNA) structuren is het enige belangrijke verschil tussen de twee dat *Actaea* vlezige vruchten (bessen) draagt en *Cimicifuga* droge kokervruchten. Opvallend genoeg blijft vervolgens één soort tot *Cimicifuga* horen: *C. nanchuenensis*. Eveneens opvallend: volgens de nieuwe indeling zal de oude en bekende *Cimicifuga foetida*, nota bene *Actaea cimicifuga* genoemd moeten worden. Het is allemaal zeer verwarrend, mede omdat de Flora of North America en de Flora of China, landen waar het merendeel van de soorten voorkomt nog gewoon het geslacht *Cimicifuga* hanteren. In de

Flora of North America wordt *Actaea* als synoniem genoemd. Echter, de twee belangrijkste taxonomische databases op het gebied van wilde plantensoorten, GRIN en The Plant List, hebben de visie van Compton overgenomen. Dit was een belangrijk argument voor de naamlijsten om hierin mee te gaan.

Dit artikel zal over de discussie “*Actaea* of *Cimicifuga*” geen uitspraak doen. Zoals gebruikelijk in Dendroflora wordt de algemeen aanvaarde nomenclatuur/taxonomie toegepast, conform de naamlijsten van houtige gewassen en van vaste planten en worden alle planten in dit artikel *Actaea* genoemd. Het artikel gaat dan ook alleen over die species en cultivars die in het verleden als *Cimicifuga* werden beschouwd en nu in het geslacht *Actaea* zijn ondergebracht (zie overzicht).

OVERZICHT VAN DE WIJZIGINGEN VAN CIMICIFUGA NAAR ACTAEA

Om bij de soorten en cultivars niet te verzanden in een enorme hoeveelheid synoniemen volgt hier een overzicht van de wijzigingen van *Cimicifuga* naar *Actaea*:

<i>C. acerina</i> (Prantl) Tanaka	→ <i>A. japonica</i> Thunb.
<i>C. acerina</i> f. <i>purpurea</i> P.K. Hsiao	→ <i>A. purpurea</i> (P.K. Hsiao) J. Compton
<i>C. americana</i> Michx.	→ <i>A. podocarpa</i> DC.
<i>C. arizonica</i> S. Watson	→ <i>A. arizonica</i> (S. Watson) J. Compton
<i>C. biternata</i> (Siebold & Zucc.) Miq.	→ <i>A. biternata</i> (Siebold & Zucc.) Prantl
<i>C. brachycarpa</i> P.K. Hsiao	→ <i>A. brachycarpa</i> (P.K. Hsiao) J. Compton
<i>C. calthifolia</i> Maxim. ex Oliv.	→ onduidelijk, waarschijnlijk <i>Beesia calthifolia</i> Ulbr.
<i>C. cordifolia</i> (DC) Torrey & A. Gray	→ <i>A. cordifolia</i> DC.
<i>C. cordifolia</i> Pursh	→ <i>A. podocarpa</i> DC.
<i>C. dahurica</i> (Turcz.) Maxim.	→ <i>A. dahurica</i> (Turcz. ex Fisch. & C.A. Mey.) Franch.
<i>C. elata</i> Nutt.	→ <i>A. elata</i> (Nutt.) Prantl
<i>C. europaea</i> Schipcz.	→ <i>A. europaea</i> (Schipcz.) J. Compton
<i>C. foetida</i> L.	→ <i>A. cimicifuga</i> L.
<i>C. foetida</i> var. <i>matsumurae</i> Nakai	→ <i>A. matsumurae</i> (Nakai) J. Compton & Hedd.
<i>C. heracleifolia</i> Kom.	→ <i>A. heracleifolia</i> (Kom.) J. Compton
<i>C. japonica</i> (Thunb.) Spreng.	→ <i>A. japonica</i> Thunb.
<i>C. laciniata</i> S. Watson	→ <i>A. laciniata</i> (S. Watson) J. Compton
<i>C. mairei</i> H. Lév.	→ <i>A. mairei</i> (H.Lév.) J. Compton
<i>C. matsumurae</i> (Nakai) Luferov	→ <i>A. matsumurae</i> (Nakai) J. Compton & Hedd.
<i>C. nanchuenensis</i> P.G. Xiao	→ <i>C. nanchuenensis</i> P.G. Xiao
<i>C. podocarpa</i> (DC.) Elliott	→ <i>A. podocarpa</i> DC.
<i>C. purpurea</i> (P.K. Hsiao) C.W. Park & H.W. Lee	→ <i>A. purpurea</i> (P.K. Hsiao) J. Compton
<i>C. racemosa</i> (L.) Nuttall.	→ <i>A. racemosa</i> L.
<i>C. racemosa</i> ‘Purpurea’	→ <i>A. simplex</i> ATROPURPUREA GROUP
<i>C. racemosa</i> var. <i>cordifolia</i> (DC.) A. Gray	→ <i>A. cordifolia</i> DC.
<i>C. ramosa</i> (Maxim. ex Franch. & Sav.) Nakai	→ <i>A. simplex</i> ‘Prichard’s Giant’
<i>C. rubifolia</i> Kearney	→ <i>A. cordifolia</i> DC.
<i>C. simplex</i> (DC.) Wormsk. ex Turcz.	→ <i>A. simplex</i> (DC.) Wormsk. ex prantl
<i>C. yunnanensis</i> P.K. Hsiao	→ <i>A. yunnanensis</i> (P.K. Hsiao) J. Compton

De naam *Cimicifuga* is afgeleid van cimex, wat betekent insect en fuga wat staat voor weggagen. Het verwijst naar de insecten verjagende eigenschappen van het gedroogde blad, dat vaak in matrassen werd gestopt.

De verklaring van de naam *Actaea* is minder eenduidig. Het zou de Latijnse transcriptie zijn van de oude Griekse plantennaam Aktaia. Ook de oorsprong van deze naam is onduidelijk. Volgens sommigen is het afgeleid van Aktê, de Vlier, waarmee de bladeren inderdaad enige gelijkenis vertonen. Anderen vertalen Aktê als (steile) oever, wat verwijst naar de plaatsen waar de planten graag groeien.

Veel poëtischer is de verklaring van Linnaeus en anderen. De naam *Actaea* zou zijn afgeleid van de mythologische jager Actaeon. Hij verraste de godin Artemis bij het baden en werd door haar als straf veranderd in een hert. Zijn eigen honden, die Actaeon niet herkenden in zijn nieuwe gedaante, verscheurden hem. Linnaeus zou de naam hebben gekozen vanwege de giftige vruchten van *Actaea*. Deze zijn voor de mens die ze eet even gevaarlijk als de honden voor Actaeon.

De Nederlandse naam zilverkaars verwijst naar de (gewoonlijk) witte bloemen in lange eindstandige trossen.

Morfologie

Actaea behoort tot de Ranunculaceae. Tot deze grote en voor de tuinbouw belangrijke familie behoren ook bekende geslachten als *Aconitum*, *Anemone*, *Clematis*, *Delphinium*, *Helleborus* en *Thalictrum*. *Actaea* is het meest nauw verwant aan *Eranthis*. Er zijn 29 soorten *Actaea*, die globaal in twee groepen in te delen zijn: de "klassieke" *Actaea* en de soorten die voorheen *Cimicifuga* werden genoemd. De samenvoeging van *Cimicifuga* met *Actaea* is gedaan op basis van gemeenschappelijk DNA, zeer sterke biochemische overeenkomsten en morfologie. Het enige kenmerk dat de planten die voorheen *Cimicifuga* werden genoemd onderscheidt van de "klassieke" *Actaea* is dat *Cimicifuga* droge vruchten heeft en *Actaea* vlezige.

Actaea zijn overblijvende vaste planten. De bladeren zijn twee- tot vier keer drie-tallig en staan verspreid aan de stengels. De bloeiwijze is steeds trosvormig, uitgezonderd bij *A. japonica*, waar de

bloeiwijze aarvormig is. Bloeiwijze enkelvoudig of vertakt (dan pluimvormig). Afzonderlijke bloemen kort gesteld (uitgezonderd *A. japonica*), met 2-10 vrije bloemdekbladen, veel meeldraden en 1-8 stijlen. Vruchten vlezig (bes) of droog (kokervrucht), met meerdere zaden.

Cultuur en vermeerdering

Actaea is op de kwekerij van de auteur al jaren een specialiteit; nagenoeg alle soorten en cultivars worden gekweekt. Dat zijn bij elkaar ruim 50 verschillende planten. Opvallend is dat er niet één is die problemen geeft in cultuur, zolang ze maar niet te droog en te kalkrijk staan. Lichte tot halfschaduw past ze het best, maar in gebieden met koele zomers, zoals West-Europa, kunnen de meeste soorten prima in de volle zon staan. Juist bij de donkerbladige cultivars is de bladkleur dan het meest intens. De meeste soorten kunnen jarenlang vast blijven staan, waarbij een mulchlaag van bladaarde of compost om de paar jaar de planten vitaal houdt. Pas op met gescheurde planten uit de handel. Die kunnen nog wel eens aangetast zijn door wortel- en bladaaltjes. Deze aantastingen zijn zichtbaar als kleine knobbeltjes en verdikkingen op de wortels. Ook zijn de haarwortels vaak niet goed ontwikkeld. Warmwaterbehandelingen, het zogenaamde "koken" van de wortels bij 41 °C in maart, hebben effect in het bestrijden van wortel- aaltjes. Maar de planten kunnen er wel van te lijden hebben, wat zich uit in kortere bloeiwijzen. Bij warmwaterbehandelingen onder hogere temperaturen zullen groei- en bloeireductie het gevolg zijn.

De vermeerdering geschiedt gewoonlijk door scheuren. Bij cultivars moet dit natuurlijk, maar ook de botanische soorten worden vaak gescheurd. Het liefst gebeurt dit in het vroege voorjaar, maar in de herfst is het ook mogelijk. Zaaïen gaat uitstekend maar wordt tegenwoordig weinig gedaan. Dat komt doordat de zaden meestal een jaar over moeten liggen. Gemiddeld duurt het ongeveer anderhalf jaar voordat de zaden kiemen. Omdat het zulke fijne zaden zijn kan het gauw uitdrogen. Verzamel het zaad in de herfst in papieren zakken en laat het maximaal een paar weken drogen. Daarna moet het meteen uitgezaaid worden. Dit kan bijvoorbeeld door te

Actaea roodbladige selecties
(FOTO: HK)

zaaien in aardewerken zaadpannen die ingegraven worden. In de tweede winter begint het zaad al vroeg te kiemen, waarna de jonge planten na een keer verspenen vaak in mei-juni al opgepot kunnen worden in een P9.

De auteur heeft inmiddels duizenden zaailingen opgekweekt van verschillende soorten die op de kwekerij dicht op elkaar staan. Opvallenderwijs is er nog nooit een hybride tussen twee soorten gevonden. Enerzijds is dat jammer, anderzijds is steeds duidelijk dat aangeboden planten soortecht zijn. Bovendien heeft de auteur in het verleden veel kruisingswerk uitgevoerd, vooral met de donkerbladige selecties van *Actaea simplex*. En hoewel de droge en wat schrale zandgrond waar de kwekerij op is gelegen, op het eerste gezicht niet als ideaal kan worden bestempeld, is het verbazingwekkend wat een flinke gift compost

of bladaarde kan doen. Zelfs de donkerbladige selecties van *A. simplex* groeien tot volle tevredenheid in de volle zon, zolang ze maar niet te droog staan. Zeker, als naar de natuurlijke groeiplaatsen wordt gekeken, prefereren de zilverkaarsen stuk voor stuk een koele, enigszins half beschaduwde standplaats die vooral niet te droog mag zijn en voldoende humus moet bevatten. Zo geplant zijn alle soorten eigenlijk uiterst gemakkelijke, zij het ietwat traag groeiende planten die jarenlang op dezelfde standplaats kunnen staan. Ze overtuigen met hun sierlijke groeiwijze, verticale ijle habitus, prachtige blad en hun soms overweldigende geur, die op hun beurt weer veel insecten en vlinders aantrekt. Weinig vaste planten zijn zo lange tijd attractief, vanaf het moment dat ze uitlopen tot het punt in de vroege winter wanneer de goudvinken de goudbruine zaaddozen leeg peuzelen.

A. cordifolia 'Blickfang'
(FOTO: HK)

A. cordifolia 'Blickfang'
(FOTO: HK)

Soorten en cultivars

A. arizonica (S. Watson) J. Compton

Syn.: *Cimicifuga arizonica* S. Watson

Deze soort, afkomstig uit de zuidwestelijke Rocky Mountains, is nauwelijks in cultuur. Toch groeit deze soort, ondanks zijn zuidelijke afkomst, verrassend goed in Nederland. Het dubbel drietallige blad heeft een uitgesproken lichtgroene, soms geelgroene kleur, terwijl de plant qua voeding niets tekort komt. Net als *A. elata* zou ook deze soort beter tegen zomerdroogte kunnen. Wat bloeiwijze betreft lijken de witte bloemtrossen sterk op *A. podocarpa* en de soort zou om die reden dan ook gemist kunnen worden.

A. biternata (Siebold & Zucc.) Prantl

Syn.: *Cimicifuga biternata* (Siebold & Zucc.) Miq.

Lijkt sterk op een robuuste vorm van *A. japonica* 'Cheju-do', maar wordt tot 120 cm hoog. De plant heeft hetzelfde mooie blad wat tweemaal in drieën is gedeeld. Het is iets minder dik van structuur en de slanke bloemaren lijken wat minder vol bezet te zijn met bloemen. Een mooie plant voor de liefhebber.

A. brachycarpa (P.K. Hsiao) J. Compton

Syn.: *Cimicifuga brachycarpa* P.K. Hsiao

De geelbloeiende soorten *A. yunnanensis* en *A. brachycarpa* komen beide uit China, maar zijn (nog) niet in cultuur.

A. cimicifuga L.

Syn.: *Cimicifuga foetida* L.

Naast *A. europaea* is *A. cimicifuga* de andere Euraziatische soort. Beide soorten lijken sterk op elkaar en worden in sommige boeken zelfs synoniem genoemd. *A. cimicifuga* heeft een verspreidingsgebied dat loopt van het oosten van Europa tot in China en Tibet. Het is een forse vaste plant die circa 1,8 m hoog wordt. De lange, sterk overhangende losse bloemaren hebben een gewei-achtige vertakking. De bloemetjes zijn groengeel waarbij het opvallend is dat de lichtgroene kelkblaadjes na de bloei lang blijven zitten. De bloemen hebben een onaangename geur. Naar deze eigenschap wordt door de soortnaam foetida (= stinkend) van het synoniem *Cimicifuga foetida* verwezen.

A. cordifolia DC.

Syn.: *Cimicifuga cordifolia* (DC) Torrey & A. Gray

Cimicifuga racemosa var. *cordifolia* (DC.)

A. Gray

Cimicifuga rubifolia Kearney

De mooiste Amerikaanse soort is onbetwist *A. cordifolia*. Deze soort bloeit net iets later dan *A. podocarpa* en *A. racemosa* en is duidelijk te herkennen aan het soms glimmende, dubbel drietallige blad wat tot 9 deelblaadjes heeft. Vergeleken met andere soorten een veel grover blad, wat wel wat wegheeft van *Acer platanoides*. Het fraaie loof vormt een lage toef waar volkomen rechte stengels uit groeien met tot 30 cm lange, ivoor-witte bloemtrossen die zich veelvuldig vertakken tot een mooie pluimvormige kandelaar. Een plant

A. dahurica, mannelijk
(FOTO: HK)

A. dahurica
(FOTO: RH)

A. elata
(FOTO: HK)

in volle bloei geeft een onvergetelijk effect. Geheel ten onrechte wordt deze soort in de handel minder vaak aangetroffen. Vooral tegen een donkere achtergrond, zoals een donkere schutting of Taxushaag komt deze soort prima tot z'n recht. De planten kunnen zeer oud worden. De auteur van dit artikel herinnert zich dat bij het privéhuis van de Duitse kweker Ernst Pagels een oude plant groeide, waarvan hij zei dat die er al meer dan veertig jaar stond.

A. cordifolia 'Blickfang'

Een robuuste selectie die in het midden van de zeventiger jaren van de vorige eeuw door Dr. Konrad Näser, toen hij nog bij Karl Foerster werkte, geselecteerd werd. Een geweldige plant die gemakkelijk twee meter hoog wordt en waarvan de bloemkaarsen iets lichter zijn dan bij de soort. Een grote groep hiervan in volle bloei met de strakke kaarsechte trossen doet de adem stokken.

A. dahurica (Turcz. ex Fisch. & C.A. Mey.)

Franch.

Syn.: *Cimicifuga dahurica* (Turcz.) Maxim.

De Chinese *A. dahurica* is een prachtige soort. Iedereen die ooit op Hermannshof in Weinheim, Duitsland is geweest zal onder de indruk zijn geraakt van de groep van zowel vrouwelijke, maar vooral de mannelijke exemplaren die daar in september staan te pronken. De soort is tweehuizig en de mannelijke planten zijn veruit het mooist. Hiervan lijkt de samengestelde bloeiwijze uit de verte wel op een verfijnde luchtige

Aruncus. De donker gekleurde bloemstengels kunnen wel twee meter hoog worden en vertakken zich kandelaberachtig waarbij de zijtrossen horizontaal hangen. De vrouwelijke planten zien er helaas veel minder indrukwekkend uit en bloeien ook niet zo mooi wit. Het twee-tot drietallige blad maakt mooie toeven.

In de kwekerij van de auteur wordt sinds een aantal jaren een type van *A. dahurica* gekweekt uit in het wild verzameld zaad uit Jongdon, Korea. Dit is een zeer robuuste plant die meer dan twee meter hoog wordt. De mannelijke zaailingen zijn veel robuuster en bloeien steeds een jaar eerder (en met dezelfde mooie bloeiwijzen als hierboven beschreven) dan de vrouwelijke exemplaren.

A. elata (Nutt.) Prantl

Syn.: *Cimicifuga elata* Nutt.

A. elata was domweg niet in Europa te krijgen totdat er wat in het wild verzameld zaad door de auteur werd ontvangen van de American Rock Garden Society. Het is de enige soort die voorkomt in het noordwesten van de Verenigde Staten (Oregon en Washington) en het zuidwesten van British Columbia, Canada. Na twee jaar kiemden de zaailingen, die vervolgens na drie jaar bloeiden. De plant behoort misschien niet tot de toppers voor de tuin, maar ziet er met zijn diep generfde handvormige blad heel aantrekkelijk uit. Vooral als het blad uitloopt is de fijne beharing goed zichtbaar. Het is een soort die vanwege zijn afkomst en beharing iets beter tegen zomerdroogte kan. Dit kan in sommige situaties de doorslag

A. elata
(FOTO: HK)

A. europaea
(FOTO: RH)

A. heracleifolia
(FOTO: HK)

A. japonica 'Cheju-do'
(FOTO: HK)

A. mairei
(FOTO: HK)

A. mairei
(FOTO: HK)

geven om deze soort aan te planten. De bloeiwijze bestaat uit een pluimvormige (uit trossen samengestelde) bloeiwijze die heel lichtjes gebogen is. De trossen zijn niet zo lang, gewoonlijk maar tot 30 cm. Soms hebben de bloemknoppen heel duidelijk een roze tint. Kenmerkend is, dat als de vruchten zich ontwikkelen, de bloemtrossen vaak wat meer horizontaal gaan staan. Het zou nog een uitdaging zijn om hier mee te veredelen. Deze soort is, net als *A. arizonica*, nauwelijks in cultuur. Maar het is een prachtige soort die nodig door gebruikers "ontdekt" moet worden.

A. europaea (Schipcz.) J. Compton
Syn.: *Cimicifuga europaea* Schipcz.

A. europaea is één van de twee Euraziatische soorten (*A. cimicifuga* is de andere). Beide soorten lijken sterk op elkaar en worden in sommige boeken zelfs synoniem genoemd. In grote lijnen heeft *A. europaea* een verspreidingsgebied aan de westzijde van het gebied waar *A. cimicifuga* voorkomt. *A. europaea* komt in Polen en Tsjechië voor, *A. cimicifuga* meer oostelijk. De borstelachtige losse bloemtrossen zijn groengeel van kleur en geuren zwak met een geur die enigszins doet denken aan *Sambucus*.

A. heracleifolia (Kom.) J. Compton
Syn.: *Cimicifuga heracleifolia* Kom.

A. heracleifolia lijkt met zijn vertakte bloeiwijze wel wat op *A. dahurica*. Hoewel het grote planten tot meer dan twee meter hoog kunnen worden,

is de bloeiwijze bij lange na niet zo indrukwekkend als bij *C. dahurica*. De individuele crèmekleurige bloemetjes zijn opvallend groot en misschien wel de grootste van het geslacht. Ze staan in pluimachtige vertakte trossen en bloeien vaak al in augustus. Van een afstand zou men denken dat het een *Artemisia lactiflora* is. Het blad is tweetot driemaal drietallig en heeft een wat leerachtige structuur.

A. japonica Thunb.

Syn.: *Cimicifuga acerina* (Prantl) Tanaka
Cimicifuga japonica (Thunb.) Spreng.

Japanse soort die niet hoger wordt dan 120 cm. Wat de echte *A. japonica* is, is moeilijk te zeggen. Dan Hinckley, die deze soort uitvoerig bestudeerde in Korea en Japan, schrijft in "The Explorers Garden" dat de hieronder genoemde *A. japonica* 'Cheju-do' tot de zgn. *Actaea japonica* var. *japonica* behoort. Het driedelige blad, waarvan elk deelbladje weer in drie delen is gedeeld heeft vrij stompe toppen. Terwijl de blaadjes van *A. japonica* var. *acutiloba* spitse bladtoppen hebben.

Er is ook een variant met lang gepunte bladlobben: *A. japonica* var. *acutiloba* (syn. *Cimicifuga japonica* var. *acutiloba*). Uit een toef aantrekkelijk dubbel driedelig handvormig donkergroen blad rijzen volkomen rechte, bladerloze stengels die zich slechts een paar keer vertakken en bloeien met kaarsachtige witte bloeiwijzen. Door deze strakke vorm is het een effectvolle plant die niet voor niets veel wordt toegepast.

***A. japonica* 'Cheju-do'**

Werd in het begin van de 21^e eeuw geïntroduceerd door Crug Farm nursery uit Wales onder het selectienummer BSWJ8758A met als herkomst het Zuidkoreaanse eiland Chejudō. Inmiddels is de herkomstnaam verworpen tot cultivarnaam. Deze geografische variant van *A. japonica* is in alle opzichten beter dan de soort. Het is de laagst groeiende *Actaea*. Op de plek van oorsprong worden ze maar 25 cm hoog, in het Nederlandse klimaat is dat maximaal 70 cm. Wat meteen opvalt is het zeer glanzende dikke blad, het voelt bijna aan als een *Bergenia*. Door dit leerachtige blad is deze plant relatief goed bestand tegen droogte en zon. De kaarsrechte bloemaren vertakken zich heel laag en geven massa's bloempjes die, zolang ze nog niet open zijn, als glanzende rozewitte pareltjes de dunne draadachtige bloeiwijze bezetten. Door de strakke verticale groei en het mooie blad is het een prachtige accentplant. Het lijkt er overigens op dat deze plant soortecht uit zaad te kweken is, de auteur vond nooit een afwijkende vorm tussen de zaailingen. Het grijze, groengenerfde blad verkleurt na het uitlopen weer helemaal groen. In de Verenigde Staten zou een cultivar, ontstaan uit 'Cheju-do', in omloop zijn, genaamd 'Silver Bush'.

A. laciniata (S. Watson) J. Compton

Syn.: *Cimicifuga laciniata* S. Watson
Eveneens een Amerikaanse soort, maar extreem zeldzaam in cultuur. Daardoor zijn er met deze soort nog geen ervaringen opgedaan door de auteur.

De plant komt alleen voor in het noordwesten van de staat Oregon en het zuidwesten van Washington. Volgens de literatuur is het een plant van circa 1 m hoogte of iets hoger met drietallig tot dubbel drietallig blad, dat een opvallend diep ingesneden bladrand heeft. De bloemen staan in pluimvormig vertakte bloemtrossen.

A. mairei (H. Lév.) J. Compton
Syn.: *Cimicifuga mairei* H. Lév.

Uit de Chinese provincies Yunnan en Sichuan komt de opvallende *A. mairei*, een soort die niet makkelijk met andere te verwisselen is. Dat komt door het zeer glimmende donkergroene blad waar de plant meteen aan te herkennen is. Als later in het seizoen de imposante crèmegele bloeiwijze bloeit is elke twijfel uitgesloten. De pluimvormig vertakte bloeiwijze is tot twee meter hoog, waarvan de zijaartjes in sierlijke boogjes naar beneden hangen. Zelfs als de groene kokervruchtjes rijpen is de plant nog decoratief. Een mooie plant die nodig in cultuur genomen moet worden.

***A. mairei* 'Cangshan'**

Syn.: *A. racemosa* 'Cangshan'
Cimicifuga mairei 'Cangshan'

In 2004 ontving de auteur van Piet Oudolf planten onder de naam *Cimicifuga* 'Cangshan'. Oudolf had de plant op zijn beurt weer van de Engelse botanicus James Compton ontvangen. Hoewel deze plant als *A. racemosa* in lijsten is opgenomen blijkt dit onjuist. De plant werd in 1995 in het wild gevonden op de Cangshan, een berg iets ten noorden

van Dali, Yunnan, China. De plant groeide op een hoogte van 2.750 m in vochtig grasland tussen lage struiken en bamboe. De bloemen zijn geel en zoet geurend, de blaadjes variabel. (pers. comm. J. Compton).

Hoe de soortnaam van de Amerikaanse

A. racemosa in dit verband bij de plant terecht is gekomen is onduidelijk.

Als plant is deze door de hangende bloemtrossen uniek. Ze zijn lang en slank en bloeien extreem laat, vaak nog tot in november. Om die reden wordt alleen na een bijzonder warme herfst zaad gezet. De plant lijkt zo op het oog veel op *A. simplex*. Het blad lijkt er sprekend op en ook het feit dat deze plant gekruist kon worden met *A. simplex* 'James Compton' bewijst een zekere verwantschap. Dat is gebeurd in de privétuin van Piet Oudolf en heeft geleid tot een spectaculaire cultivar: *A.* 'Queen of Sheba'.

A. matsumurae (Nakai) J. Compton & Hedd.

Syn.: *Cimicifuga foetida* var. *matsumurae* Nakai
Cimicifuga matsumurae (Nakai) Luferov
Cimicifuga simplex matsumurae Hort.

Van de Aziatische soorten is *A. simplex* veruit de meest gekweekte. Hoewel wetenschappelijk nooit zo genoemd zijn er in praktijk duidelijk twee typen te onderscheiden: *A. simplex matsumurae* Hort. en *A. simplex* 'Prichard's Giant' (destijds *C. simplex ramosa* of *C. ramosa* genoemd). De plant die in tuinen en kwekerijen *A. simplex matsumurae* werd genoemd heet dus *A. matsumurae*. Deze soort komt uit Zuid Japan. Deze soort is vrij gemakkelijk te herkennen omdat het meestal de allerlaatste *Actaea* is die bloeit, eind september tot soms in november. De bloemtrossen zijn zeer dicht en borstelachtig van structuur en hangen sterk over, wat ze een heel sierlijk uiterlijk geeft. Ze geuren zwaar en zoet. Het zijn door gemiddeld lagere planten dan *A. simplex* 'Prichard's Giant'.

A. matsumurae 'Elstead Variety'

Syn.: *A. simplex* 'Elstead Variety'

De cultivar 'Elstead Variety' werd in de tachtiger jaren van de vorige eeuw vanuit Engeland geïmporteerd. Het is een duidelijke verbetering van 'White Pearl'; het blad is dieper groen van kleur en de knoppen geven duidelijk een roze

toon af. Natuurlijk openen ze wit, maar dan nog is het contrast tussen de donkere knoppen en stelen met de witte pluizige bloemen wonderschoon. Jammer genoeg wordt deze cultivar nauwelijks aangeboden.

A. matsumurae 'Frau Herms'

Syn.: *A. simplex* 'Frau Herms'

Duitse cultivar die extreem laat in het seizoen bloeit en wat hoger wordt dan de andere cultivars.

A. matsumurae 'Scimitar'

Syn.: *A. simplex* 'Scimitar'

Evenals 'Elstead Variety' wordt ook 'Scimitar' zelden aangeboden. Met dikke, wat hoekige bloemstengels die tijd nodig hebben om te groeien is dit één van de laatst bloeiende. Het blad en ook de bloemstengels lijken wat glanzender en dikker te zijn dan we gewend zijn. De vertakkingen komen soms van diep uit de plant wat resulteert in lange witte bloemtrossen die licht overhangen.

A. matsumurae 'White Pearl'

Syn.: *A. simplex* 'Armleuchter'

A. simplex 'White Pearl'

De voorheen bekendste vertegenwoordiger van *A. simplex*, 'White Pearl' blijkt volgens nieuwe inzichten te behoren tot *A. matsumurae*, de Zuid Japanse tegenhanger van *A. simplex*. 'White Pearl' werd al in 1923 in Duitsland benaamd. Deze cultivar is goed te herkennen aan het lichtgroene blad en late bloei. Vaak zijn tot eind oktober de dichte borstelachtige trossen te zien.

A. podocarpa DC.

Syn.: *Cimicifuga americana* Michx.

Cimicifuga cordifolia Pursh

Cimicifuga podocarpa (DC.) Elliott

A. podocarpa en *A. racemosa* zijn in cultuur hopeloos door elkaar gehaald. Beide komen voor in het oostelijke deel van Noord-Amerika, waarbij *A. racemosa* meer in de lager gelegen gebieden (bij de kust) voorkomt en *A. podocarpa* meer in bergstreken. Beide zijn de eerste *Actaea* die bloeien. De eerste planten bloeien vaak in juli al, waarbij *A. podocarpa* altijd een paar weken later is. Als de planten vruchten dragen zijn ze duidelijk van elkaar te onderscheiden. De kokervruchten

van *A. podocarpa* staan met 3 of 4 bij elkaar aan de hoofdstengel, bij *A. racemosa* is het er steeds één. Bovendien hebben de zaden hiervan een gladde huid, bij *A. podocarpa* zijn ze bedekt met schubachtige haren. Dit zijn de morfologische verschillen, in de tuin zien we dat *A. podocarpa* een veel compactere pol vormt, maar wel hogere bloemstengels heeft. Het zijn lange ivoorkleurige pluizige bloemen in iets vertakte, rechtopstaande trossen. Op de kwekerij van de auteur is *A. podocarpa* duidelijk de mooiste van de twee.

A. purpurea (P.K. Hsiao) J. Compton

Syn.: *Cimicifuga acerina* f. *purpurea* P.K. Hsiao

Cimicifuga purpurea (P.K. Hsiao)

C.W. Park & H.W. Lee

Slechts bekend uit de literatuur zou dit een purper bloeiende soort zijn, die de harten sneller doet kloppen van verwachting. Niet in cultuur.

A. 'Queen of Sheba'

Ontstaan uit een kruising tussen *A. mairei* 'Cangshan' en *A. simplex* 'James Compton' in de tuin van Piet Oudolf te Hummelo. 'Queen of Sheba' heeft de beste eigenschappen van beide ouders meegekregen; de witte, licht vertakte bloemtrossen komen door hun hangende bloeiwijze nog beter uit tegen het bruinrode loof. De bloeiwijzen zijn niet zo lang als bij 'Cangshan' en de bloemen bloeien ook wat eerder in het seizoen.

A. racemosa L.

Syn.: *Cimicifuga racemosa* (L.) Nuttall.

A. racemosa groeit op de kwekerij van de auteur totaal anders dan *A. podocarpa*. Wellicht is dit een robu(u)ste(re) vorm, maar deze gedraagt zich bijna invasief. Lange wortelstokken, soms tot 40 cm lang, koloniseren snel een grote oppervlakte. Op vochtige, half beschaduwde plaatsen zou deze soort voor het openbaar groen een goede bodembedekker kunnen zijn. Vroeger werd het loof toegevoegd aan stromatrasen om bedwantsen tegen te gaan, maar ook als medicinaal kruid wordt het tegenwoordig nog gebruikt. Zowel de hoofdbloemtros als de zijtrossen kunnen wel een halve meter lang worden en zijn niet gebogen. Een ander kenmerk is dat de stengelknopen (het punt waar de bladstelen aan de bloemstengel

A. 'Queen of Sheba'
(FOTO: HK)

zitten) een purperen vlek hebben. De plant wordt krap anderhalve meter hoog, wat een stuk lager is dan *A. podocarpa* die wel manshoog kan worden.

A. simplex (DC.) Wormsk. ex Prantl

Syn.: *Cimicifuga simplex* (DC.)

Wormsk. ex Turcz.

Dit soort heeft zijn origine in Korea en het noorden van Japan, terwijl op de Zuid-Japanse eilanden *A. matsumurae* voorkomt. Deze wordt door sommige auteurs als een variëteit van *A. simplex* beschouwd en bloeit beduidend later, vaak pas in oktober. *A. simplex* begint zeker een maand eerder te bloeien en wordt over het algemeen veel hoger. Hiermee zijn de belangrijkste verschillen genoemd. Onderscheidend bij *A. simplex* is de krachtig opgaande, weinig vertakte stengel die spaarzaam bezet is met grote bladeren. Deze hebben een opvallend diepliggende nervatuur.

A. simplex 'Brunette'
(FOTO: RH)

A. simplex 'Black Negligee'

Amerikaanse cultivar die zeer sterk lijkt op 'Hillside Black Beauty'. Wordt, evenals 'Hillside Black Beauty' op grote schaal door weefselkweek geproduceerd.

A. simplex 'Braunlaub'

Werd al voor 1970 door Ernst Pagels (Leer, Duitsland) benaamd. 'Braunlaub' heeft donker-groen blad wat later in het seizoen bruinachtig van tint wordt.

A. simplex 'Brunette'

Syn.: *A. ramosa* 'Brunette'

Het zijn juist de donkerbladige types, waar er tegenwoordig ettelijke van bestaan, die *Actaea* zijn enorme populariteit bezorgt. De eerst benaamde, 'Brunette', kwam van Grete Pedersen uit Denemarken. Dat was een sensatie en de vraag naar de plant was zo groot dat er veel gezaaide planten aangeboden werden. Het is bijna niet meer te achterhalen wat de echte 'Brunette' moet zijn, maar enkele jaren geleden kreeg de auteur een deel van de originele plant uit Denemarken en is de cultivar weer soortecht in Nederland in cultuur. Het moet gezegd worden, 'Brunette' is mooi met dun roodbruin blad en recht opstaande bloemtrossen die op zandgrond maar net 1,2 m hoog worden. Maar als 'Brunette' wordt vergeleken met latere selecties dan mist deze cultivar toch de robuustheid en de groei-kracht.

A. simplex 'Elstead Variety': *A. matsumurae* 'Elstead Variety'

A. simplex 'Frau Herms': *A. matsumurae* 'Frau Herms'

A. simplex Giant Strain

Tussen de vele zaailingen waaruit de auteur 'Satin Darkness' selecteerde, zaten ook een tiental extreem hoge planten, waarvan het blad duidelijk minder donker was en waarvan de bloemaren hoog boven de rest uittorenden. Ze waren soms zo lang dat ze zelfs leken door te zakken. Ze leken wel wat op forsere variant van 'Luftschlange'. Deze selecties werden op een geïsoleerde plek bij elkaar geplant en sindsdien door zaaien vermeerderd.

Ze komen verrassend uniform terug en zijn geïntroduceerd als GIANT STRAIN. Het zijn indrukwekkende planten die wel 2.5 m hoog kunnen worden. Het blad is dof groen en heeft een wat sombere uitstraling. Later kleurt het wat bruin. De bloemtrossen behoren tot de langste binnen *A. simplex*. Ze zijn lang en sierlijk gebogen zodat ze sierlijk in de wind wiegen.

A. simplex 'Hillside Black Beauty'

Een uit 1995 daterende Amerikaanse cultivar en aldaar gepatenteerd. 'Hillside Black Beauty' wordt, evenals 'Black Negligee' massaal door weefselkweek geproduceerd. Het is een donkerbladige plant met lange witte bloemtrossen die bij verbloeien iets roze kleuren. Zowel 'Hillside Black Beauty' als 'Black Negligee' onderscheiden zich niet wezenlijk van de andere donkerbladige cultivars van *A. simplex*.

A. simplex 'James Compton'

Heel geliefd is op dit moment de door Piet Oudolf benaamde 'James Compton', wat een totaal andere plant is dan de andere cultivars van *A. simplex*. Het is één van de hoogst groeiende selecties met zeer lange bloemtrossen. De afzonderlijke bloemen staan opvallend ver uit elkaar, wat een heel ijl uiterlijk geeft. Als de nachten flink koud zijn en de bloemen bestoven, kunnen de vruchtbeginsels een rozerode tint krijgen. Zo zou er bijna van een wat roze *Actaea* gesproken kunnen worden. De roze tint is in ieder geval veel sterker dan bij de wat overdreven benaamde 'Pink Spike'.

A. simplex 'Luftschlange'

Werd in 1991 door Peter zur Linden (Bissendorf, Duitsland) benaamd. Het is een indrukwekkende plant met zeer lange gebogen bloemaren en somber groen, later wat bruin getint blad.

A. simplex 'Mountain Wave'

Midden jaren '80 van de vorige eeuw benaamde de Nederlandse kweker C.Th. van Bergenhengouwen (Huis ter Heide, Nederland) deze indrukwekkende plant. Net als de later benaamde 'Luftschlange' geeft deze cultivar ook zeer lange gebogen bloemtrossen en somber groen blad, dat later in het seizoen wat bruin getint wordt.

A. simplex 'James Compton'
(FOTO: RH)

A. simplex 'Pink Spike'

Zoals bij 'James Compton' al genoemd is 'Pink Spike' een wat overdreven optimistische naam voor een plant waarbij er nauwelijks roze in de bloem te ontdekken is. In een milde herfst blijven de bloemen zelfs sneeuwwit. Het is daarentegen wel een hele goede witbloeiende *Actaea* met rood blad. Bij de helaas voortijdig afgebroken keuringen op Wisley was het één van de best presterende roodbladige cultivars.

A. simplex 'Prichard's Giant'

Syn.: *Cimicifuga ramosa* (Maxim. ex Franch. & Sav.) Nakai

Cimicifuga simplex ramosa Hort.

Naast *A. matsumurae* (destijds *A. simplex matsumurae* genoemd) is het tweede type de Noord-Japanse en Koreaanse variant die vroeger *Cimicifuga simplex ramosa* werd genoemd. Wat in praktijk gewoonlijk werd ingekort tot *C. ramosa*. Het is een grote statige plant met stevige donker gekleurde stengels die verscheidene malen vertak-

ken en dan ruimte geven voor lange borstelachtige bloemtrossen die wel tot 30-40cm lang kunnen worden en overweldigend geuren. Het loof is groot en somber groen van kleur. In goede humeuze, licht vochtige grond kan de plant gemakkelijk 2 meter hoog worden.

Hoewel het eigenlijk een botanische soort is die gewoon soortecht uit zaad te kweken is, is in tuinen en kwekerijen bijna altijd een oude tuinkloon vertegenwoordigd die we tegenwoordig aan moeten duiden als 'Prichard's Giant'.

A. simplex 'Satin Darkness'

Op de kwekerij van de auteur, die op een droge zandgrond ligt, waren er veel problemen met het verdrogen van de roodbladige selecties. Zoals al geschreven, een donkerbladige *Actaea* kleurt in de zon veel intenser dan in de schaduw. Het grote nadeel is dat het donkere blad veel sneller warm wordt en vervolgens verbrandt. Dat is heel duidelijk te zien bij de oude vertrouwde 'Brunette' die daarbij ook nog eens heel dun blad heeft. Zo ontstond het idee om te gaan kruisen en te selecteren. Daar is men ruim 15 jaar geleden mee begonnen en sinds die tijd zijn duizenden planten bekeken. Daarbij viel in het begin al op dat er twee types waren. Zo is er het zgn. 'Brunette' type die inderdaad nogal dun blad heeft, wat dof van kleur is en meer bruin dan rood is. Maar er zaten hier en daar ook planten tussen met veel dikker, dieper generfd blad wat een soort metaalachtige glans heeft en meer violetrood van kleur is. Deze planten hielden zich veel beter in de zon.

Uiteindelijk werden een tiental selecties uitgekozen, waarvan 'Satin Darkness' de eerste was die werd geïntroduceerd. Het is een plant met dik, metaalkleurig glimmend blad, wat een mooie donkere violetbruine tint heeft. Zelfs in de heetste zomers verbrandt het nauwelijks. De bloemtrossen zijn gewoon roomwit, maar wat opvalt zijn het aantal zijaartjes, soms wel tot veertien op één steel. Deze bloeien later, waardoor de plant een mooie nabloei heeft als de hoofdaar al uitgebloeid is.

A. simplex 'Scimitar': *A. matsumurae* 'Scimitar'

A. simplex 'White Pearl': *A. matsumurae* 'White Pearl'

A. yunnanensis (P.K. Hsiao) J. Compton
Syn.: *Cimicifuga yunnanensis* P.K. Hsiao
De geelbloeiende soorten *C. yunnanensis* en *C. brachycarpa* komen beide uit China, maar zijn (nog) niet in cultuur.

Cimicifuga nanchuenensis P.G. Xiao
Na alle naamsveranderingen zou dit de enige soort zijn die binnen het geslacht *Cimicifuga* blijft. Er is nauwelijks informatie te vinden over deze soort, die niet in cultuur is. Als er meer over *C. nanchuenensis* bekend wordt, is het niet ondenkbaar dat ook deze soort naar het geslacht *Actaea* verhuist. Op internet circuleren slechts een paar foto's van een onopvallende plant met een klein geelgroen aartje, dat niet echt tot de verbeelding spreekt. De plant zou voorkomen in Zuidoost Sichuan, China. Alleen de botanische tuin van Shanghai heeft er slechts zeer summier informatie van op haar website staan.

Literatuur

ABRAMS, LEROY (1944, herdruk 1990): Illustrated flora of the Pacific States; Vol. II, Polygonaceae to Krameriaceae. Stanford University Press, Stanford, California, Verenigde Staten.
BACKER, DR. C.A. (1936, herdruk 2000): Verklarend Woordenboek van wetenschappelijke plantennamen. Uitgeverij Veen, Amsterdam, Nederland/Antwerpen, België.
COMPTON, JAMES A., ALASTAIR CULHAM ET AL. (1998): Reclassification of *Actaea* to include *Cimicifuga* and *Souliea* (Ranunculaceae): Phylogeny Inferred from Morphology, nrDNA ITS, and cpDNA trnL-F Sequence Variation. *Taxon*. Vol. 47, No. 3 (Aug., 1998), pp. 593-634.
CUBEY, JANET (Editor-in-Chief). (2015): RHS Plant Finder, 29th Edition, The Royal Horticultural Society, London, Verenigd Koninkrijk.
HINKLEY, DANIEL J. (1999): *The Explorer's Garden*. Timber Press, Portland, Oregon, Verenigde Staten.
HOFFMAN, M.H.A. (2016): Naamlijst van vaste planten. Naktuinbouw, Roelofarendsveen, Nederland.

A. simplex 'Brunette'
(FOTO: HK)

SUMMARY

This article gives an overview of all species and cultivars formerly known as *Cimicifuga*. These stately perennials have attractive foliage and handsome flowers. The foliage varies from green to blackish brown. The flowers are greenish-white to white or cream-coloured. Although not trialled, the author comments on the ornamental value and use of the various species and cultivars. Descriptions of the plants are given (in Dutch).